

Francisco Alberdi, Christian Nørregaard, Marianne Kastrup og Majken Kristensen (red.): Transkulturel psykiatri. København: Hans Reitzels Forlag 2002. 396 sider. ISBN 87-412-2488-4. Pris: 350 kr.

Transkulturel psykiatri er – som ordet beskriver – et specialområde der omfatter psykiatri på tværs af kulturer. I takt med at et stigende antal flygtninge og indvandrere er dukket op i det psykiatriske behandlingssystem, er interessen for dette specialområde vokset i Danmark.

En gruppe af pionererne på den danske arena har nu redigeret en antologi, som giver en bred introduktion til feltet. Bogen henvender sig primært til behandlere inden for det sociale og sundhedsfaglige område, som kommer i kontakt med sindslidende med anden kulturel baggrund. Ligesom specialområdet transkulturel psykiatri er bogen præget af en stærk tværfaglig orientering, og dele af antologien kan derfor også læses med udbytte af antropologer med interesse for feltet. Redaktørerne kalder selv transkulturel psykiatri for en hybrid mellem humaniora og naturvidenskab, og det er en god beskrivelse, som også afspejles i antologiens sammensætning. Forfatterne af de enkelte kapitler tæller således seks psykiatere (hvoraf fire er redaktørerne), en speciallæge i samfundsmedicin, en psykolog, en filolog og fire antropologer. Dertil kommer en udbredt brug af henvisninger til antropologiske indgangsvinkler eller artikler, der benyttes til forståelsen af sygdom såvel som kultur – også i de lægefaglige kapitler.

Transkulturel psykiatri rummer 17 kapitler, og det vil være for omfangsrigt at gennemgå dem alle her. I stedet vil vi resumere bogens opbygning og temaer samt give en introduktion til fire udvalgte kapitler. Bogen er opdelt i tre dele. Første del kaldes „Teoretisk grundlag“, anden del kaldes „Psykiatriske sygdomme transkulturelt set“, og titlen på tredje og sidste del er „Psykiiske lidelser blandt indvandrere og flygtninge“. Bidragene placerer sig dog ikke så stringent under de enkelte dele, som man kunne få indtryk af ved at læse overskrifterne.

Et af de centrale kapitler i indledningen er Francisco Alberdis kapitel om „Tendenser i den transkulturelle psykiatris historie“. Her præsenteres vi for en teoriehistorisk gennemgang af relationen mellem psykiatri og kultur

helt tilbage fra oplysningstiden, hvor der blev introduceret en antagelse om fire menneskelige kategorier hinsides fornuftens grænser: idioterne, de sindssyge, de vilde og børnene (s. 36). Kapitlet forsætter med at vise de udskilninger i forskellige forskningstraditioner og fag, som sidenhen har præget feltet, og Alberdi inddrager også de forskellige antropologiske perspektiver og skoler. Man sidder dog tilbage med et ønske om gerne at ville have hørt mere om, i hvilket omfang oplysningstidens to syn på „de vilde“ – som enten uden for fornuften (Locke) eller som ædle (Rousseau) – præger tilgangen til mennesker med en anden kultur inden for psykiatrien. I en dansk sammenhæng kunne det have været spændende at høre om, hvordan de forskellige retninger inden for den transkulturelle psykiatri, deres udvikling og krumspring har influeret dansk psykiatri. De afsluttende bemærkninger om den transkulturelle psykiatri som indvandrer-psykiatri i Skandinavien føles på denne baggrund utilfredsstillende. Som forskere er det en glimrende oversigt, vi her har fået. Som kliniker bliver det en udfordring at se sin egen praksis nærmere efter i sømmene for at se, hvilke implicitte antagelser man har arvet fra forskellige tidligere tider.

Orienteringen mod behandlere med klinisk arbejde er muligvis grunden til, at bogen kombinerer kapitler, der introducerer det faglige område, med kapitler, som primært synes at give svar på klinikernes ofte stillede spørgsmål. Således tilbyder bogen tre kapitler skrevet af forfattere, som ikke forholder sig til psykisk sygdom, men som alene giver indsigtssrige og problematiserende svar på det i behandlerkredse tilbagevendende spørgsmål: Hvad er det for en kultur, som de pågældende patienter normalt lever i. Mogens Bagger diskuterer og kritiserer fint den udbredte forestilling om en såkaldt „misbrugskultur“ (kapitel 3). Kirsten Thisted viser gennem en filologisk analyse af den dansk/grønlandske diskurs om grønlændere, hvorledes grønlænderne fanges i en reducerende og kulturaliserende diskurs (kapitel 4). Endelig giver Lise Paulsen Galal (kapitel 5) en god indføring i eksistensen af muslimske livsformer i Danmark og de kulturelle mekanismer, som genskaber og stadig forhandler dem. Alle tre er fine bidrag. Men læseren, som forventer at blive klogere på området 'transkulturel psykiatri', kan næppe lade

være med at undre sig over det markante fravær af sygdom og behandling i denne del af bogen.

Sygdom og interaktionen mellem sygdom og kultur præsenteres vi til gengæld godt for i bogens første kapitel af Vibeke Steffen og Hanne Jessen og i bogens anden del „Psykiatriske sygdomme transkulturelt set“. I sidstnævnte lærer vi om skizofreni og det affektive spektrum (manier, depressioner, neuroser) i et transkulturelt perspektiv, ligesom vi lærer om kulturbundne syndromer, somatoforme tilstande, dissociation og angst. Denne del kan for antropologen fungere glimrende som en introduktion til det diagnostiske univers.

Bogens første kapitel hedder „Kultur og sygdom fra klassifikatorisk orden til kulturel kompleksitet“. Det behandler et centralt teoretisk spørgsmål for den transkulturelle psykiatri: Er det muligt at oversætte specifikke kulturelle udtryk til et universelt gældende indhold? Dette spørgsmål har i forskningslitteraturen primært været debatteret i relation til undersøgelser af det, som kaldes kulturbundne syndromer, dvs. syndromer, som man kun finder inden for afgrænsede kulturkredse. *Susto* i Latinamerika, *amok* i Malaysia, kajaksvimmelhed i Grønland er alle eksempler herpå. Kapitlet viser, at både den lægefaglige og den antropologiske litteratur om kulturbundne syndromer har været tilbøjelig til at se sygdomme som afgrænsede kategorier som blot klassificeres forskelligt i forskellige samfund. Netop den klassifikatoriske tankegang kritiseres af forfatterne for at være årsag til, at kultur og sygdom opfattes som afgrænsede og afgrænselige enheder. Herved opnås en beskrivelse, men ikke en egentlig forståelse af sindslidelserne. Forfatterernes bud på en løsning herpå er – måske ikke overraskende – teoretisk den kulturelle kompleksitet og metodisk den narrative tilgang.

Christian Nørregaard fortsætter i kapitel 8, hvor Vibeke Steffen og Hanne Jessen slutter, og beskriver, hvorledes symptomerne ved somatisering, dissociation og angst formes af patientens kulturelle baggrund. Som pragmatisk kliniker fremhæver Christian Nørregaard, at det ikke er væsentligt, om man ser sygdommen og kulturen som ét kompleks, eller om man ser sygdommen som en biologisk lidelse, der farves af kulturen, den forekommer i (s. 219). Det væ-

sentlige er, at vi husker at medinddrage kulturens betydning, således at vi undgår fejlagnostisering (ibid.). Kapitlet introducerer desuden Kleinmans „illness-disease“-opdeling og hans „new transcultural psychiatry“, som vi kender fra *Patients and Healers in the Context of Culture* (1980) såvel som *Rethinking Psychiatry* (1988). Dette fremhæves som eksempel på, hvorledes både bogen og specialområdet, transkulturel psykiatri, eksperimenterer med, jonglerer med eller retter sig mod antropologiske tilgangsvinkler til forståelsen af psykisk sygdom i et tværkulturelt perspektiv. Kapitlet er en let tilgængelig introduktion til området, som uden tvivl vil appellere til praktikerne. Som forsker savner man henvisninger, eksempelvis til at underbygge påstande som „manglende forståelse for patientens ‘illness’ fører ofte til, at patienter fra etniske minoriteter dropper ud af behandlingen“ (s. 202). Er det det, som sker? Hvad bygges udsagnet på?

Mindre klinisk orientering og større fokus på forskning fra udlandet finder vi i Alberdis andet kapitel i bogen. Her giver han et imponerende overblik over ‘det skizofrene spektrum’ transkulturelt set. Vi hører om skizofrenidiagnosens historie og om relationerne mellem et biologisk og et mere socio-kulturelt syn på skizofreniens globale udbredelse. Alberdi gennemgår de to store WHO-undersøgelser, International Pilot Study of Schizophrenia (IPSS 1967-77) og Determinants of Outcome of Severe Mental Disorder (DOSMD 1978-86), men berører desværre ikke den efterfølgende rejste kritik af disse undersøgelser. Det står centralt i Alberdis gennemgang af skizofrenierne og efter dem de akutte reaktive psykoser, at kulturen har en betydelig indflydelse på sygdommens symptomer, forløb og patientens mulige reintegration i samfundet. Dette gøres meget overbevisende, og som kulturforsker efterlades man med en undren over, at det snævre biologiske argument, hvor kultur ikke levnes megen plads i forståelsen af skizofreni (om nogen overhovedet), står så stærkt inden for psykiatrien. Alberdi har valgt at ramme sit kapitel ind med en konkret case, og det viser på fineste vis, at den kompleksitet, som dette felt rummer, godt kan forenes med en fornuftig tilgang til den kliniske dagligdag, og dette er et positivt og centralt budskab til både patienter og behandlere i den transkulturelle virkelighed.

Kapitlerne, som er grupperet i den sidste del af bogen „Psyriske lidelser blandt flygtninge og indvandrere“, kan bedst betegnes som en bred samling af andre interessante aspekter. Eksempelvis præsenteres vi her for en summarisk oversigt over de sidste 1000 års indvandring i Danmark, vi lærer om migrations dynamik og iboende kriser, vi gives en praktikerorienteret vejledning i brug af tolkning, og vi hører om det endnu meget uudforskede felt transkulturel psykofarmakologi (den forskelligartede respons på psykofarmaka, som man finder i forskellige befolkningsgrupper).

Ser man antologien som en manifestation af, hvor den danske transkulturelle psykiatri står i dag, falder det i øjnene, hvor skæv den eksisterende viden er. Man koncentrerer sig primært om to grupper: gruppen af indvandrere og flygtninge fra tredje verdens lande og gruppen af grønlændere. Mens Inge Lynges kapitel om psykiatiske sygdomme i Grønland vidner om eksistensen af konkret empirisk forskning i grønlænderes sindslidelser såvel som selvmordsrater (kapitel 10), er kapitlerne om gruppen af indvandrere og flygtninge bemærkelsesværdigt fattige på forskningsresultater. Vi informeres om en række forhold, som man skal være opmærksom på, og en række interessante cases fra praktikerens arbejde præsenteres, men vi henvises ikke til undersøgelser af, hvem der bliver syge, hvilke diagnoser de får, eller hvilken behandlingssøgende adfærd de fremviser. Ligeledes savner man som læser henvisninger til mere kvalitativt orienterede undersøgelser af, hvorledes komplekset af sygdom og kultur afspejler sig i denne gruppe.

Sammenlignet med den internationale litteratur mangler også et kritisk blik på det psykiatiske system i Danmark. Forskning fra både England og USA peger på, at det psykiatiske system i sig selv har stor betydning for minoritetspatienters diagnoser og behandlingsforløb (dele af denne debat er refereret i bogens kapitel 6). Begreber som „institutionel racisme“ spiller en betydelig rolle i dele af forskningen inden for feltet transkulturel psykiatri i disse lande. Sammenkædningen og endog sammenblandingen af kulturelle stereotyper med psykiatiske symptomer er ligeledes påpeget. I så bredt anlagt en antologi som den her foreliggende ville et par kapitler, der dels opsum-

merede den udenlandske litteratur, og dels gennemgik den danske litteratur (og i høj grad manglen på samme), have givet et værdifuldt syn på psykiatrien som en vigtig partner i det transkulturelle møde. Ikke desto mindre er bogen, som den ligger her, interessant som vidnesbyrd om, hvor den transkulturelle psykiatri i Danmark står i dag. Og som den første danske samlede udgivelse hilses den velkommen.

*Katrine S. Johansen
ph.d.-stipendiat
Institut for Antropologi
Københavns Universitet, og
Afd. R, Sct. Hans Hospital*

*Charlotte Jacobsen
ph.d.-stipendiat,
Institut for Antropologi
Københavns Universitet*

Nils Bredsdorff: Diskurs og konstruktion. En samfundsvidenskabelig kritik af diskursanalyser og socialkonstruktivismen. Frederiksberg: Forlaget Sociologi 2002. 195 sider. ISBN 87-8781-177-4. Pris: 175 kr.

Diskursanalyse er in. Inden for det seneste årti har *diskurs* og *diskursanalyse* fundet vej til det samfundsvidenskabelige vokabular i en sådan grad, at de for mange studerende og undervisere er uomgængelige begreber for teoretiske og metodiske overvejelser. Et hurtigt blik på de seneste ti års specialer på Institut for Antropologi viser, at ud af de otte titler, der indeholder ordet *diskurs*, er de fem skrevet inden for de seneste tre år.

Trods den store udbredelse af den Foucault'ske diskursanalyse bliver også andre tilgange brugt i samfundsvidenskabelige studier. Området spænder fra Mouffes og Laclaus svært tilgængelige hegemonianalyser over Faircloughs kritiske diskursanalyser og Wodaks nationalismestudier til Potters og Wetherells diskurspsykologi.

Diskursanalysens udbredelse har samtidig affødt en række kritikker af dens epistemologiske og ontologiske forankring. Nigel Rapport hævder i *Transcendent Individual* (1997), at argumentet om den diskursive betingning af menneskers kulturelle forestillinger ganske enkelt er forfæjlet. Uanset den